

Гуменюк І. І.

Подільський державний аграрно-технічний університет

МОДИФІКАЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ, СЕМАНТИЧНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЇХ УЖИВАННЯ

Метою цієї статті є спроба комплексного наукового дослідження лексико-семантичного складу англійської фразеології, опис та аналіз лексичних та семантичних (у тому числі конотативних) особливостей фразеологічних одиниць, узувальне та okazіональне їх уживання у матеріалах авторських текстів.

Дослідження базується на виявленні та аналізі способів мовленнєвої актуалізації фразеологічних одиниць та визначенні наявності чи відсутності певних зрушень у фразеологічному значенні, а також на розкритті прихованих (імпліцитних) чи набутих нових додаткових можливостей фразеологізму, які сприяють створенню того чи іншого стилістичного ефекту й підвищенню прагматичної значущості фразеологічної одиниці під час її okazіонального використання. Також розглянуто весь масив модифікацій фразеологізмів у романах Шарлотти Бінгхем.

Фразеологічні одиниці, виступаючи репрезентантами індивідуально-авторської картини світу в творах Шарлотти Бінгхем, несуть вагоме стилістичне навантаження та наповнюють їх додатковою експресією, конотацією, емоцією тощо. Так, у романах Шарлотти Бінгхем узувальні фразеологізми значно превалюють над okazіональними (85,5% і 14,5% від загальної суми ФО відповідно). При цьому узувальні ФО в означених художніх творах авторки представлені фразеологізмами передусім низького (46,4%), рідше – нейтрального (28,9%) та високого (10,2%) стилістичного тону. Творення okazіональних ФО відбувається через застосування письменницею структурної трансформації (13,1%) чи контекстуальної транспозиції (1,4%) і зумовлюється необхідністю підвищення ситуативної релевантності позначуваного ними поняття. ФО, зокрема узувальні низького й високого стилістичного тону, а також okazіональні, не лише конкретизують значення реалій навколишньої об'єктивної дійсності, які вже позначено словами, а й виступають продуктивними інструментами підвищення стилістичної значущості романів Шарлотти Бінгхем.

Стилістичний ефект, що досягається використанням трансформованих фразеологізмів, базується на цілому комплексі різних асоціацій. Серед них виокремлюємо: експресивну установку, соціальну орієнтацію читача, співставлення з узувальним варіантом фразеологізма, фонетичні асоціації, логічні зв'язки тощо.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, модифікації фразеологізмів, узувальне значення, okazіональне значення, структурна трансформація, контекстуальна транспозиція.

Постановка проблеми. На стику основних рівнів мови (фонологічному, морфологічному, лексико-семантичному, синтаксичному) внаслідок їх тісної взаємодії виникли так звані проміжні рівні – морфонологічний, словотвірний та фразеологічний. На особливу увагу заслуговує останній, тому що він становить цілісну семантико-структурну систему, одиниці якої об'єднані за певними типологічними ознаками: семантична цілісність, відтворюваність у комунікативних процесах (усному та писемному мовленні) та розчленована (надслівна) будова. Кілька десятиліть тому були опрацьовані основні засади фразеології, що дало можливість відокремити їх від лексикології, стилістики та синтаксису. Поряд із цим на сучасному етапі розвитку загального мовознавства англо-

мовні фразеологічні одиниці (далі – ФО) стають об'єктом вивчення у лінгвокогнітивній парадигмі. Про це свідчать дослідження науковців у галузі когнітивної лінгвістики (Є. Г. Беляєвської [12], О. В. Городецької [17], О. С. Кубрякової [19], R. Gibbs [8]).

Загальна спрямованість сучасних лінгвістичних праць на поглиблене вивчення проблеми універсального та національного в мовних системах, з урахуванням когнітивних процесів, психологічних механізмів і стратегій ефективної комунікативної взаємодії, зумовила **актуальність** нашого дослідження, яка пов'язана, по-перше, з необхідністю комплексних наукових досліджень лексико-семантичного складу англійської фразеології, по-друге, з потребою всебічного вивчення

лексичних та семантичних (у тому числі конотативних) особливостей цих фразеологічних одиниць та індивідуально-авторського їх уживання.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження модифікацій фразеологічних одиниць, семантичних та стилістичних особливостей їх уживання.

Виклад основного матеріалу. Методологічну основу дослідження складає діалектичний підхід до розгляду англійської фразеології як системного явища з властивими їй закономірностями, а також антропоцентричний підхід, пов'язаний з орієнтацією мови на людину.

Фразеологічний фонд мови характеризується передусім своєю традиційністю, усталеністю, кількісною та якісною стійкістю, а фразеологічні одиниці трактуються як стійкі семантично нерозкладні мовні одиниці. Їх семантичне значення не виводиться із семантики слів-конституентів фразеологізму. Утрачаючи своє лексичне значення, вони утворюють семантично нове комбінаторне фразеологічне значення шляхом перерозподілу всередині ФО. Проте не менш характерною ознакою фразеологізмів є їх гнучкість та діалектичність, яка передусім проявляється в мовленні. Так, з одного боку, в термінології різних мовознавців ФО позначаються, як «нерозкладні сполучення», «стійкі сполучення», «незмінні вирази», «сталі вирази» чи “set expressions”, що фіксуються словниками і закріплюються узусом (узуальні ФО), а з іншого – нарізнооформленість ФО дозволяє у конкретній ситуації спілкування вносити певні зміни до їхнього складу залежно від наміру мовця (оказіональні ФО).

Таким чином, спостерігається дві взаємно протилежні тенденції функціонування фразеологізмів: тенденція до стабільності складу та граматичної організації – на рівні мови, й тенденція до варіювання – на рівні мовлення. Можливість okazіонально змінювати ФО лежить у їх природній сутності: відносна мовна стійкість, нарізнооформленість і семантична цілісність. Нарізнооформленість є передумовою для змін формативу, стійкість – для варіювання, ідіоматичність та семантична подільність уможливають одночасне подвійне прочитування виразу, як сталого так і вільного, образність – для розбудови фразеологічного образу. В. М. Мокієнко наголошує, що нарізнооформленість – це причина формального варіювання компонентів фразеологізму [22, с. 124]. Цілісність семантики – обов'язкова умова лексичного складу фразеологізму. Отже, основними типами фразеологічного варіювання

є формальні трансформації та лексичні заміни компонентів фразеологізму. Потенційна можливість фразеологічних компонентів реалізовувати своє самостійне лексичне значення та виступати у складі фразеологізмів і співреалізовувати фразеологічне значення служить однією з передумов для утворення певних семантичних та структурних змін, що є одним із проявів динамічної гнучкості мовних процесів.

Отже, визначаємо фразеологічні одиниці як стійкі, відтворювані семантично цілісні сполучення слів із повністю чи частково переосмисленим значенням, яке не виводиться зі значень їхніх складників.

Переосмислення значення, стійкість складу, раз і назавжди встановлене значення – все це характерні особливості фразеологічних одиниць. Складність семантики ФО та специфіка фразеологічного значення пов'язані зі своєрідним характером позначення дійсності, який полягає в тому, що ФО передає те чи інше поняття через конкретний образ за допомогою семантичних механізмів переосмислення, тобто через метафору, порівняння тощо. Метафоричне переосмислення сприяє семантичному оновленню компонентного складу ФО, а суть порівняння як показника фразеологічності полягає у зіставленні предметів, явищ із метою виявлення рис подібності або розбіжності між ними.

Проблема узуальних та okazіональних ФО і їхньої стилістичної значущості у межах тексту, зокрема художнього, є актуальною у сучасних мовознавчих студіях. Так, фразеологія та її стилістичне використання ставали об'єктом досліджень К. Я. Авербуха, О. М. Карпової [10], Ф. Ф. Ганієвої [16], Z. Kovacs, P. Szabó [9] тощо.

Під модифікацією фразеологізму розуміємо будь-які зміни його значення і (або) структури, які відхиляються від системного значення і форми фразеологізму, зафіксованої в словниках. У науковій літературі для позначення цього явища використовуються різні терміни: okazіональні зміни ФО, трансформація ФО, деформація ФО, модернізація ФО, модифікація ФО, оновлення ФО, актуалізація ФО, розклад ФО, фразеологічні неологізми, індивідуально-авторські перетворення ФО, фразеологічні інновації, okazіональні варіанти тощо. Для позначення цього гетерогенного та достатньо складного мовного явища ми надаємо перевагу терміну «модифікація», оскільки вважаємо, що саме він найбільш влучно характеризує те явище, про яке йдеться. Так, С. Б. Пташник [23, с. 6] під фразеологічними модифікаціями

розуміє такі okazіональні перетворення семантики та / або структури ФО, які автор застосовує з певною інтенцією і які виходять за рамки тих змін формативу, які необхідні для морфо-синтаксичної інтеграції фразеологізму в реченні.

Okazіональні зміни, за яких порушуються нормативні зв'язки між компонентами ФО, розширюється їх усталена сполучуваність, змінюється форматив та семантика, а також їх стилістична характеристика, вважаємо індивідуально-авторським вживанням ФО, трактуємо як «стилістично релевантні зміни в лексичному складі, синтаксичній структурі, семантиці тощо», за яких узуальна усталена форма ФО протиставлена її okazіональній формі» [11, с. 45]. Індивідуально-авторські перетворення фразеологізмів відносимо до числа okazіональних змін, оскільки їм властиві всі основні ознаки okazіональності: одноразовість творення, вживання в конкретній мовленнєвій ситуації та витончена її передача і багато з них уживаються в творчості одного письменника, проте ці авторські новотвори суттєво урізноманітнюють мовні виражально-зображальні засоби та посилюють експресію мовлення. Хоч такі утворення і є функціонально одноразовими, однак їх значення для урізноманітнення виражально-зображальної мовної палітри не можна недооцінювати. Okazіоналізми закладені в потенції фразеологічної системи, проте вони не є одиницями мови, а тільки мовлення, оскільки виконують функцію виражального засобу, який обслуговує суто конкретну мовленнєву ситуацію конкретного контексту.

«Мовні інновації в сфері фразеології не абсолютно довільні, бо можуть здійснюватися лише в межах тих потенцій, які закладені в самій мовній системі і допускаються її законами» [26, с. 34].

Дослідники фразеології, аналізуючи мовні процеси, які спостерігаються при мовленнєвому інтегруванні ФО в тексті, послуговуються різними термінами на позначення тих змін, які відбуваються у формативі ФО та семантиці: перетворення семантики та перетворення структури; зміна, переоформлення, оновлення значення й структури; смислове обігрування та перетворення компонентного складу ФО; семантичні та структурно-семантичні трансформації; структурно-семантичні модифікації; семантичні, лексико-семантичні, структурно-семантичні трансформації. За цим термінологічним розмаїттям виокремлюється три типи змін ФО, які простежуються в процесі інтеграції ФО в тексті: а) структурні зміни фразеологізмів, за яких фразеологічне

значення не змінюється; б) структурно-семантичні зміни, за яких змінюється форматив та семантика фразеологізму; с) семантичні зміни, за яких зазнає зрушень або змін семантика фразеологізму за тієї ж структури ФО.

Отже, відповідно до тих змін, яких зазнає ФО у мовленні, більшість мовознавців виділяють три типи модифікацій: структурні або синтаксичні, структурно-семантичні та семантичні модифікації. В основі структурно-семантичних модифікацій лежить принцип поширення та стягнення компонентного складу фразеологізмів. Принцип скорочення компонентного складу ФО лежить в основі трьох різних за своїм характером способів модифікації, а саме: еліпсису фразеологізму, фразеологічного натяку та контамінації. Семантичні модифікації без зміни формативу досягаються завдяки особливому контекстуальному оточенню ФО. У відповідному контексті фразеологізм зазнає переосмислення, оновлення, прирощення смислу, подвійного прочитування. Синтаксичні модифікації характеризуються змінами формативу та його структури, вони не спричиняються до семантичних зрушень ФО, однак вони містять у собі потужний текстотвірний потенціал та виступають вагомими чинниками, що творять авторський стиль та систему виражально-зображальних засобів у художньому тексті.

Стилістичний ефект модифікацій ФО базується на співвідношенні їх узуального значення та значення, реалізованого у мовленні, і полягає в тому, що модифікована ФО посилює виразність мовлення, його емоційність та експресивність. Однак образ, який лежить в основі фразеологізму, повинен зберігатися за будь-якої модифікації, бо руйнування образної основи ФО веде до руйнування її як цілісного фразеологічного сполучення. Автор творить модифікацію на базі узуального фразеологізму і теоретично модифікації може зазнати будь-який компонент ФО. Вирішальним для сприйняття адресатом модифікованої одиниці й досягнення бажаного перлокутивного ефекту є знання узуальної ФО. Власне, прагмалінгвістичний ефект виникає на контрасті асоціативного (узуального) фразеологічного значення та актуалізованого в тексті значення. Ми поділяємо думку тих мовознавців, котрі вважають, що під час модифікацій фразеологічне значення латентно (приховано) зберігається, тобто у будь-якій модифікованій одиниці завжди присутнє узуальне фразеологічне значення. Завдяки модифікаціям узуальне значення фразеологізму в різний спосіб збагачується (за рахунок того, що нашаровуються додаткові значення, ремо-

тивуються буквальні значення ФО), посилюючи, послаблюючи чи нівелюючи асоціацію з узуальним фразеологізмом. Не можна не погодитися з думкою вчених, зокрема А. К. Кочеткова, який вбачає головну причину модифікацій у тому, що значна кількість ФО через високочастотне використання в мовленні втрачає свою свіжість, оригінальність і перетворюється на мовні штампи, через що майстер слова відчуває потребу в їх оновленні [18, с. 83]. Влучно модифікована ФО може бути підхоплена носіями мови, стати відомою та перейти в загальнонародне надбання (особливо це притаманне модифікаціям у публіцистиці), інші залишаються в межах індивідуального стилю автора. Саме тому модифіковані фразеологізми більшою мірою, ніж узуальні ФО, характеризують індивідуальний стиль митця, його роботу над відбором засобів художнього зображення.

Модифіковані фразеологізми не є одноразовими розрізненими стилістичними прийомами, а скоріше складовими елементами цілісної системи. Між окремими елементами системи існують структурні відносини.

У художньому тексті фразеологічні модифікації є одним із важливих компонентів творення ідіостилу автора. Вони завжди мають творчий, інтенціональний характер і виникають унаслідок усвідомленої діяльності автора як результат складного творчого процесу. Разом з тим достатньо влучно модифікована ФО за сприятливих інтралінгвістичних та екстралінгвістичних умов може стати фактом мови. Фразеологічні модифікації ми розглядаємо як індивідуально-авторську фразеологію, яка служить для увиразнення мовлення персонажів, для збагачення авторського мовлення виразливо-зображальними засобами та одним із джерел збагачення літературної мови.

До узуальних ФО належать зафіксовані словниками ідіоми, прислів'я, приказки, крилаті слова та вирази, літературні цитати й фразові штампи, відсутність яких у тексті, зокрема художньому, значно зменшує його виразність. При цьому у мовознавчих дослідженнях зазначають, що ступінь стилістичного заряду узуальних ФО за шкалою «виразність – нейтральність» різняться, що зумовлюється частотністю їхнього використання, лексико-семантичним наповненням, ступенем логічного співвідношення їхніх форми та змісту, а також функційно-стильовою належністю, зокрема до нейтрального, високого чи низького стилістичного тону.

ФО нейтрального стилістичного тону (28,9% від загальної суми ФО, репрезентованих у рома-

нах Шарлотти Бінгхем) мають міжстильовий характер, нульові функційно-стилістичні й експресивні, емоційні, оцінні відтінки. У досліджуваних творах авторки вони використовуються як узуально закріплені синтаксеми-штампи із нульовою стилістичною значущістю: *'The feminine point of view is often the most sanguine [...].'* [5, с. 254].

ФО високого стилістичного тону (10,2%), згідно з класифікацією М. Д. Кузнеця та Ю. М. Скребнева [20, с. 18], у романах Шарлотти Бінгхем репрезентовано:

– архаїзмами, як-от, *My word is my bond.* [1, с. 81]; *Tie you to a two-year contract, my foot* [2, с. 117];

– варваризмами різного походження, зокрема латинського: *A child takes up an instrument and plays it and by doing so proves what was to be proved. Quod erat demonstrandum.* [1, с. 135]; французького: *'You are au fait with what matters.'* [5, с. 401]; італійського: *'Is something wrong?' Fleur asked sotto voce, after they'd settled at their table.* [1, с. 156];

– книжково-літературними, наприклад, *'So which is the lesser of the two evils?'* [4, с. 260]; *[...] he made another recce to try and look for the property's Achilles' heel [...]* [1, с. 35].

ФО низького стилістичного тону (46,4%), до складу яких, згідно з О. М. Мороховським, належать розмовні, інтержаргонні та жаргонні, у романах Шарлотти Бінгхем превалюють, що зумовлено загальною функційно-стилістичною зорієнтованістю ФО та використанням фразеологізмів у невластне авторському й персонажному діалогічному мовленні з метою вказівки на специфічні чинники комунікативної ситуації та комунікативно-прагматичні параметри мовців (тобто такі параметри користувачів ФО, як вік, стать, національність, рівень освіти, сфера діяльності, соціальний статус [12, с. 87].

Розмовні ФО використовуються авторкою передусім у персонажному діалогічному чи невластне авторському, рідше – власне авторському мовленні, переважаючи порівняно з іншими ФО низького стилістичного тону. Вони кваліфікують комунікативну ситуацію як невимушено-фамільярну, позначають суб'єктивне емоційно-оцінне ставлення до ситуативного контексту, а також експлікують експресивні, емоційні, оцінні відтінки: *'Come on, stop looking tragic, spill the beans'* [7, с. 305].

Інтержаргонні ФО, які вважаються наближеними до розмовних, володіють проти них нижчим стилістичним тоном та вищим ступенем експлікації семи інтенсивності передусім із позначкою

«негативно», тому їхнє використання пов'язано з відображенням соціального статусу співрозмовників у неофіційних ситуаціях спілкування: *'Did you see what he did? My God, I will have his guts for garters –'* [2, с. 143]; *'Don't be long [...] Phillip is driving me nuts, and he just won't listen [...].'* [7, с. 309].

Жаргонні ФО, випадки використання яких Шарлоттою Бінгхем поодинокі, у художньому просторі романів авторки слугують засобом апеляції читача до сфери їхнього використання: *Tom's heart sank, but once again, after a fractional pause, he opted for the truth, the whole truth and nothing but the truth* [3, с. 155]. У персонажному діалогічному і невласне авторському мовленні вони маніфестують такі комунікативно-прагматичні параметри мовця, як «рівень освіти» чи «сфера діяльності»: *'My case therefore rests. I do not think now, for one moment, your friend Miss Chantry will be in the mood to take Mr Wyndham up on his offer of marriage [...].'* [7, с. 446] (означена ФО позначає комунікативно-прагматичний параметр «рівень освіти»); *Just the sight of her name on a theatre bill, if he had anything to do with it, was going to put, as the somewhat crude theatrical saying went, 'bums on seats'.* [2, с. 386] (означена ФО позначає комунікативно-прагматичний параметр «сфера діяльності»).

Окрім вказаних вище узуальних ФО нейтрального, високого й низького стилістичного тону, у романах Шарлотти Бінгхем репрезентовано групу оказіональних ФО. У текстах художньої літератури оказіональні ФО – це фразеологізми, утворені на основі узуальних ФО через авторське внесення змін у їхню формально-змістову структуру, що зумовлено необхідністю підвищення ситуативної релевантності позначуваного ними поняття або його стилістичної значущості. Згідно з М. П. Брандес та О. М. Мороховським, їхнє творення може відбуватися у два способи: через структурну трансформацію чи контекстуальну транспозицію [15, с. 67].

Модель «структурна трансформація» (13,1%) полягає в перетворенні структурного або компонентного складу ФО, що супроводжується частковою чи повною зміною її значення. У романах Шарлотти Бінгхем ця модель реалізується через розширення, скорочення, зміну чи інверсію компонентного складу ФО.

Розширення компонентного складу або ампліфікація ФО здійснюється через введення в її формальну структуру лексичних одиниць із метою уточнення значення, виділення прагматично зна-

чущої інформації та більш детальної експресивно-оцінної характеристики ситуативного контексту: *'No, my father was all American,' he replied. 'From the bottom of his cashmere socks to the top of his distinguished grey head.'* [1, с. 462]; *'I certainly do not mean everyone at the Hall, since I am persona absolutely non grata at the Hall.'* [5, с. 288] (твірні ФО: from the bottom to the top, persona non grata).

Ампліфікація ФО може здійснюватися авторкою через словоскладання, тобто додавання до основи одного слова – елемента ФО складника, що розширює, деталізує, змінює його значення (і, відповідно, ФО), перетворюючи слово на складне: *[...] there was very little that she could do, except cling to the lifeline that she hoped she had just been thrown* [6, с. 251] (твірна ФО: to cling to the line).

Включення нового компонента – це не просто розширення складу ФО, це проникнення елементів контексту в зазвичай непроникний фразеологізм, зближення смислового змісту контексту зі смисловим змістом фразеологічної одиниці, підпорядкування ФО задачам контексту.

Скорочення компонентного складу або редукція (еліпсис) ФО у персонажному діалогічному мовленні в романах Шарлотти Бінгхем є результатом компресії: *What Oliver had actually just said, clearly enunciated, the Ts proudly crossed, was – 'I want to be an actor, sir.'* [2, с. 56], засобом виділення прагматично значущої інформації під час редукції вихідної формально-змістової моделі та може перетинатись із лексичним повтором-підхопленням: *[...] You have passed with flying colours, Miss Staunton. Flying colours.'* [7, с. 216]: (твірні ФО: to dot the I's and cross the T's; to pass with flying colours).

Редукція ФО реалізується не лише через опущення певного слова-складника, але й компонента складного слова: *'[...] there's nothing to be done now, the poor girl's dead as a nail and no more to be said.'* [3, с. 8] (твірна ФО: to be as dead as a doornail).

Зміна компонентного складу або субституція ФО ґрунтується на узгодженні її елементів із ситуативним контекстом через видалення й підстановку на місце певних складників фразеологізму більш формально та семантично релевантних лексем. Таку модифікацію ФО ми відносимо до власне дериваційних трансформацій, адже у такому разі можна спостерігати такі семантичні та структурно-семантичні перетворення дериваційної бази, в результаті яких виникають словесні комплекси, що володіють статусом нових фразеологізмів. Мовленнєві ФО такого типу володіють

значною стилістичною значущістю та ступенем афективності, апелюючи до категорії прагматики, адже декодування їхнього значення відбувається на основі мовного фразеологізму-основи, а досягнення повного перлокутивного ефекту залежить від фонових знань читача, зокрема мовного коду, та комунікативно-прагматичних пресупозицій: [...] *the benighted British government, in their infinite wisdom, had done nothing except bury their heads in their own weaselly ambitions* [...]. [5, с. 50]; *Ottillie [...] was wearing a navy blue silk shirt dress, just above the knee, very new, terribly expensive from a dress shop in Plymouth, but she had felt that no less was required for the return of a prodigal brother.* [4, с. 200] (твірні ФО: to bury one's head in the sand, a prodigal son).

Особливою афективністю у романах Шарлотти Бінгхем відзначаються ФО зі зміненим складом за рахунок каламбуру, заснованого на:

– омофонних лексичних одиницях: [...] *since it involves him, we need to get to the Hart of the matter.* [7, с. 421] (твірні ФО: heart of the matter);

– багатозначності одного з елементів лексико-синтаксичного контексту; при цьому відбувається розклад ФО та експлікація багатозначним словом (у вказаному нижче прикладі – промовистим іменем *Sunny*) логіко-предметного (семасіологічного) значення: *The following day, lunch being over, and Sunny having started to look more like her name and less like a wet week, she finally came round to the subject that was most troubling her* [7, с. 259] (твірні ФО: to have a face as long as a wet week).

Інверсія ФО розуміється нами як навмисне порушення порядку слідування компонентів ФО з метою зміщення комунікативних акцентів на найбільш прагматично значущий з погляду авторки її складник: *Cecil made one last half-hearted attempt to stop Oscar, but it was far too late. The beans had been spilt.* [4, с. 73]; *Dogs too, bred at the Hall, were a source of constant delight [...] and blind eyes were turned to lumps under eiderdowns [...].* [5, с. 55] (твірні ФО: to spill the beans, to turn a blind eye).

Модель «контекстуальна транспозиція» (1,4%) полягає в переосмисленні значення ФО без зміни її складу і структури. Контекстуальна транспозиція фразеологізму в романах Шарлотти Бінгхем може апелювати до категорії персонажа чи читача. Так, переосмислення значення ФО може здійснюватися авторкою через репліку персонажа, а результат переосмислення виражається лексичними засобами: [...] *It is they who have thrown a spanner in the works, and it is up to us to take the spanner out of the works, and throw it right*

back at them in Lustington— [7, с. 330] (твірні ФО: to throw a spanner in the works).

Звернення контекстуальної транспозиції до категорії читача в (не)власне авторському мовленні відбувається через переосмислення змісту ФО, апелюючи до сфери прагматики, адже вимагає від адресата використання апперцепційної бази, фонових знань і відомостей про комунікативну ситуацію: *In the cab Freddie read a cutting from a Sunday colour magazine, headed **Relatively Speaking**. It was a two-page spread, most of it taken up with a three-quarter-page photograph of Fleur Fisher-Dilke and her mother Amelia* [1, с. 423].

Широке вживання фразеології як в узуальній, так і в оказіональній формах дозволяє авторці стисло за формою, але винятково об'ємно за змістом передати експресивну, дієву спрямованість матеріалу.

Висновки. Стилiстичну значущiсть художнього тексту формують фонетичні, морфологічні, лексичні, семасіологічні, синтаксичні засоби, стилістичне забарвлення яких виникає у певних ситуаціях спілкування. Чільне місце з-поміж засобів творення стилістичного полотна художнього тексту посідають фразеологічні одиниці, котрі належать до проміжного лексико-фразеологічного рівня у межах лексичного рівня системи мови.

Фразеологічні одиниці, виступаючи репрезентантами індивідуально-авторської картини світу британської письменниці Шарлотти Бінгхем, несуть вагоме стилістичне навантаження, роблячи тексти романів неповторними, мову – яскравою, влучною, та наповнюють твори додатковою експресією, конотацією, емоцією тощо. Так, у романах Шарлотти Бінгхем узуальні ФО значно превалюють над оказіональними (85,5% і 14,5% від загальної суми ФО відповідно). При цьому узуальні ФО в означених художніх творах авторки представлено фразеологізмами передусім низького (46,4%), рідше – нейтрального (28,9%) та високого (10,2%) стилістичного тону. Творення оказіональних ФО відбувається через застосування письменницею структурної трансформації (13,1%) чи контекстуальної транспозиції (1,4%) і зумовлюється необхідністю підвищення ситуативної релевантності позначуваного ними поняття. ФО, зокрема узуальні низького й високого стилістичного тону, а також оказіональні, не лише конкретизують значення реалій навколишньої об'єктивної дійсності, які вже позначено словами, а й виступають продуктивними інструментами підвищення стилістичної значущості романів Шарлотти Бінгхем.

Стилістичний ефект, що досягається використанням трансформованих фразеологізмів, базується на цілому комплексі різних асоціацій. Серед них можна виділити: експресивну установку, соціальну орієнтацію читача, співставлення з узуальним варіантом фразеологізма, фонетичні асоціації, логічні зв'язки

тощо. Використання ідіом для досягнення найбільш дієвого ефекту на читача є творчим процесом. Система мови відкриває перед автором широкі можливості; його майстерність полягає у правильному підборі найточніших та виразних засобів, їх організації у тексті згідно з поставленими завданнями.

Список літератури:

1. Bingham C. *Change of Heart*. London : Bantam Books, 1994. 469 p.
2. Bingham C. *Distant Music*. London : Bantam Books, 2002. 576 p.
3. Bingham C. *Magic Hour*. London : Bantam Books, 2005. 416 p.
4. Bingham C. *Stardust*. London : Bantam Books, 1993. 576 p.
5. Bingham C. *The Daisy Club*. London : Bantam Books, 2009. 480 p.
6. Bingham C. *The Kissing Garden*. London : Bantam Books, 1999. 624 p.
7. Bingham C. *The White Marriage*. London : Bantam Books, 2007. 480 p.
8. Gibbs R. W. *Idiomacy and human cognition. Idioms : Structural and psychological perspectives*. Hillsdale / New Jersey, 1995. P. 97–116.
9. Kovecses Z., Szabó P. Idioms: A View from Cognitive Semantics. *Applied Linguistics*. Volume 17. Issue 3. 1996. P. 326–355. URL: <https://doi.org/10.1093/applij/17.3.326> (дата звернення: 17.01.2020).
10. Авербух К. Я., Карпова О.М. Лексические и фразеологические аспекты перевода. Москва : Издательский центр «Академия», 2009. 176 с.
11. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка : учеб. пособ. Москва : Просвещение, 1986. 346 с.
12. Беляевская Е. Г. Когнитивные основания изучения семантики слова. Структуры представления знаний в языке. Москва, 1994. С. 87–110.
13. Беляевская Е. Г. Семантика слова. Москва : Высш. шк., 1987. 128 с.
14. Большой фразеологический словарь русского языка. Значение. Употребление. Культурологический комментарий. / И. С. Брилев а и др. ; отв. ред. В. Н. Телия. Москва : АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2006. 784 с.
15. Брандес М. П. Стилистика немецкого языка. Москва : Высшая школа, 1983. 271 с.
16. Ганиева Ф. Ф. Фразеологические единицы как объект исследования в трудах отечественных исследователей. *Lingua mobilis* : Научный журнал. Челябинск, 2015. №1 (52). С. 38–47. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/frazeologicheskie-edinity-kak-obekt-issledovaniya-v-trudah-otechestvennyh-issledovateley/viewer>. (дата звернення: 17.01.2020).
17. Городецька О. В. Національно-марковані концепти в британській мовній картині світу ХХ століття : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2003. 270 с.
18. Кочетков А. К. Трансформация фразеологических словосочетаний. *Ученые записки Ульяновского пед. ин-та*. 1963. Т.17. С. 81–96.
19. Кубрякова Е. С. Части речи с когнитивной точки зрения : монография. Москва : Наука, 1997. 326 с.
20. Кузнец М. Д., Скребнев Ю. М. Стилистика английского языка. Пособие для студентов пед. институтов. Под редакцией Н. Н. Амосовой. Ленинград, 1960. 175 с.
21. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка : монография. Дубна : Феникс+, 2005. 488 с.
22. Мокиенко В. М. Славянская фразеология : учеб.пособ. Москва : Высш. шк., 1989. 216 с.
23. Пташник С. Б. Структурно-семантичні особливості фразеологічних модифікацій та їхні функції в німецьку газетному тексті : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2003. 18 с.
24. Стилистика английского языка. А. Н. Мороховский, О. П. Воробьева, Н. И. Лихошерст, З. В. Тимошенко. Киев : Головное издательство издательского объединения : «Вища школа», 1984. 241 с.
25. Ужченко В. Д., Авксентьев Л. Г. Українська фразеологія : навч. посіб. Харків : Основа, 1990. 167 с.
26. Шадрин Н. Л. Перевод фразеологических единиц и сопоставительная стилистика : учеб.пособ. / под ред. Ю. М. Скребнева. Саратов : Издательство Саратовского университета, 1991. 218 с.

Humeniuk I. I. MODIFICATIONS OF PHRASEOLOGICAL UNITS, SEMANTIC AND STYLISTIC FEATURES OF THEIR USE

The purpose of this article is an attempt to conduct a comprehensive scientific study of the lexical and semantic composition of English phraseology, a description and analysis of the lexical and semantic (including connotative) features of phraseological units, their usual and occasional usage cases and application in the author's texts.

The paper focuses on the study of modifications of phraseological units, semantic and stylistic features of their use. The article is also aimed at phraseological picture of the world and phraseological units with their stylistic value in the novels by Charlotte Bingham. Phraseological units have been classified into usual and occasional. Their representation and modification peculiarities in the novels by Charlotte Bingham have been analyzed.

Phraseological units, acting as representatives of the individual author's picture of the world in the works of Charlotte Bingham, carry an important stylistic load and fill the text with additional expression, connotation, emotion and the like. So, in Charlotte Bingham's novels, phraseological units used in their usual meaning significantly prevail on the occasional ones (85.5% and 14.5% of the total, respectively). At the same time, the usual phraseological units in the analyzed works are represented by phraseological units primarily of low (46.4%), less often - neutral (28.9%) and high (10.2%) stylistic tones. The creation of occasional phraseological unit occurs due to the use of structural transformation by the writer (13.1%) or contextual transposition (1.4%) and is due to the need to increase the situational relevance of the concept they designate. Phraseological units, in particular, low and high stylistic tones, as well as casual ones, not only specify the meaning of the realities, which are already indicated by words, but also serve as productive tools to enhance the stylistic significance of Charlotte Bingham's novels.

The stylistic effect is achieved using transformed phraseological units, based on a whole complex of various associations. Expressive attitude, social orientation of the reader, comparison with the usual version of phraseological units, phonetic associations, logical connections, and the like are distinguished among them.

Key words: *phraseological unit, modifications of phraseological units, usual meaning, occasional meaning, structural transformation, contextual transposition.*